

ЧЕТНИЧКИ ЗАТВОР У МРЧАЈЕВЦИМА

Са овојим топом Шнајдер 75 м 12, кренуо сам пре три дана из Сирче, јер су четнички топови отишли, а да нам ништа нису казали куда и зашто иду. Испред мене и поред мене до Немаца није било никога у заштити.

Људи нас гледају забринуто. Питају куда то идемо и да ли и они треба да оставе куће и ствари па да беже. Ми кажемо да идемо на Вишеград. Срамота нас је што се повлачимо. У Обрви, жена у чијој смо авлији одсели, при поласку нам нешто пребацује Док окрећемо запреге и излазимо на друм, њен муж преклиње да останемо.

У собу утрчава ордонанс Урош Корчагин и прича како је с муком побегао из четничког штаба. Партизани су разоружали четнике у Чачку. Четници су бесни и прете.

Раопоређени смо и крећемо одмах. Недељко задоцњава, пошто кријући иопија нешто иза сена. Свет нас и даље забринуто пооматра, јер омо сада превише кренули назад и журимо за Чачак. Не знамо како ћемо се пробити од четника. У Катрги сазнајемо да су у Мрчајевцима четници и да су разоружали неке наше групе у Мојшњу и Трепчи. Кажу да и ми морамо да им се предамо. На мене то делује као бомба. Имамо кратак скуп на друму. Морамо да покушамо прелаз преко Мораве. Деца и људи нас виде. Могу нас издати четницима. Одједном неко завика: „Авиони!“

Један бомбардер иде право на нас. Остављамо све на друму. Авион је прошао страном и ми тада продужавамо блатом на Мораву. Точкови западају до трупина. Сви гурамо. Кљусе се узјугунило...

Топови су крај воде. Хоћемо да утоваримо топ на чамац, али ширином не може да стане па тоне заједно с чамцем. Читава узбуна. Вежемо топ влачегом и извлачимо га с воловском запрегм. Пребацујемо све ствари: хлеб, шећер, коње и чезе па и Ђаћарине суве шљиве. Ђаћара остаје овде. Пуни топ темпирном гранатом са нулом. Шаљемо људство у заседу. Нишанцију са по^услушм остављамо крај топа. Једна патрола је изнад воденице. Остали се греју у кућици и разговарају.

После око једног часа проломи се: „Стој! Нико да није мрдноу! Предај оружје!“...

Предали смо оружје. Метаи скидају и дурбин. Кад су нашли шећер, четници су наредили да ту и остане, али су одмах затим многи прелазили преко Мораве и купили шећер у џепове и капе. Сшро све су разнели.

Четници нас повезане дотераше у варошицу. Сместише нас на спавање у црквену кућу. У њој гори жута свећа, као мртвацима. У полумраку људи тихо разговарају. Неки се међусобно окривљују што смо пали у четничко заробљеништво. Једнога познајем. Он каже: „Крали омо заједно четницима брашно!" .. Погледам боље — на њешвој капи четничка кокарда. Мало каоније други заробљени партизан каже: „Ја сам увек био за четнике, али су ме силом натерали комунистиГ

На осталим заробљеним различите униформе: железничке, гардистичке, шофероке. Заробљени партизани ћуте, спавају стојећи. Међу њима су и моји артиљерци.

— Јесмо ли ми, бре, робови! — поче неки од заробљених да виче.

—* Нисте, нисте! Све ће се уредити. Само ви уживајте! — добацује неки четник.

Сутрадан нас постројавају и воде. Наш строј с обе стране опколили су четнички стражари. Воде нас у другу просторију, само 20 метара далеко од оне прве. Мене и друга „Митра" издвајају засебно у подрум, да не би бунили партизане. У подруму мрак, нема прозора, влага, око нас сир са паприкама,

После нас пребацују у друго одељење па одмах затим у други подрум, где нас чувају двојица стражара. Улазе радознали, вире на прзор докони. Долази и Радул, бивши активни официр, којега омо при поласку на Краљево разоружали, Он је после прешао у партизане, а пре два дана Ђурић му је наредио да управља четничким тоном. Сада ни ја не знам коме он припада,

Ту на 18 километара од Чачка нешто се крупно дешава. Милочајци пролазе с песмом на Чачак. Кад оу ишли на Краљево било им је жао и побегли су код првог пуцња из Краљева, Сад певају о Дражи и његовој стражи, Командант места Мића нам нешто објашњава:

— Ви ћете сутра — прекосутра бити, знаш, у реду. .. Само да не би отишли у Чачак без знања команде места, . .

Прича се тако у нашој собици о свему, да глава заболи. Четници се жале: „Ми пуцамо, брате, у вис, а партизани у месо. То нема смисла!.. Неки додају да партизани, кад некога заробе, свуку га голог, одсеку му нос и уши. А малочас дошао Ранисав из Чачка, са ушима и ноом, и прича: „Заробили омо двадесет партизана. Чувао сам их на штали и никога нисам свукао, а ове моје чакшире све су подеране. ГПосле паПртизани заробе мене и мени се није дешло ништа зато што сам се добро понашао као стражар. Сад сам као заробљеник добио дозволу из Чачка и би-

цикл да сврпшм неке послове и измењам спискове заробљеника ради размене. .. Да паргизани нису наваљивали на Немце они би до сад изашли из наше државе. А Дража је стварно био поштен до сад, а сад се удружио са Пећанцем, Недићем и Јботићем. . . Моја братаница Неранца плаче што сам ја у затвору. Данас се вратила из Чачка, Зет Мишо јој заробљен. Хоће да се нас двојица заменимо. Муж јој четник, а син Драго партизан. Да није партизан, донела бих ти за ручак за твоју славу Митровдан. Овако, не смем. . .

Чича Миленко има најјаче волове у Мрчајевцима. Давао их је партизанима да вуку топ. Пре три дана волове узели четници. Отерао их сам Миленко. У Чачку заробљени и волови и топови и Миленко.

Чича Миленко има сина партизана у Чачку. Назива га лудаком због његове школе, али је ипак желео да га види и сад му се жеља испунила.

Старог Муша спровео син стражарно у четничку команду у Мрчајевцима. Мушо је партизан. Данас стари Мушо отишао у Чачак да тражи заробљеног младог Муша четника. Крв није вода.

Топови код партизана, затварачи код четника, Заробљен је командант новонасталог четничког мрчајевачког одреда. Погинуо је мајор Дероко, који је мирио страсне четнике. . . Неки људи и жене проклињу школе, књиге и професоре.

Просторија у којој смо ми затворени је у центру пажње. Никако није празна. Чест гост нам је Цане Курезлија, који од свега највише воли ракију и псовку. Дошао Цане и брбља:

— Ђоко! Је л' ти беше име Ђоко? Па ја сам твојој кући долазио. Ти си ми у подруму дао књижице за Мшгана. . . Знаш, био ја у затвору због Војка. Питају ме у затвору: „Умеш да покопаш господину начелнику кромпире?“ Ја велим: „Селјак сам, што да н' умем!“ Кажем: „Али, прво литру ракије и пакло дувана!“ . . Попијем и иопушим на сред авлије па опа, креша, копај, готово! . . Бј, господине, реци да донесу врећу! . . Па за кромпире, покопао сам, Чуди се писар и каже: „Па ти си те ситне лешнике иокопао и исекаоГ. . .

Прича, прича тако Цане, како није исто „покопати“ и „окопати“, како је кљукао начелниковог ћурана па га после пробушио шилом и како га је то избавило из аиса. . .

— Неће Немци доћи у Мрчајевце! — наставља Цане. — Ја сам их гађао камењем кад су летос долазили. . . А мој син, убио га бог, нека погине на Чачку, одвели га комунисти. . . Ко ми га доведе и спасе дао би' му ове што имам.

Цане се још хвали како је био јунак на солуноком фронту. Каже да је једном ражалован „због говнавих официра“. А његов син добровољац у партизанима са 18 година. . .

Не љути се то Цане, него шљивова грана — добацује неко.

Наш „шшер" Благоје хоће да се и његова чује:

— Зар сам ја заслужио ово? Благоје је саботирао Хитлера. Ево, пише у дневнику како сам ја саботирао. Чуо је Хитлер за љубићки орез и Љубићане. Морао је чути за саботаже на мостовима и путевима. А то је радио овај припрости Благо..

Сад Благоје не може да издржи несташицу ваздуха у собици. Прође тако Благоје Мрчајевцима и нота мине. Звао их је „крмаче". Жене и снаше нуде га ђаконијама. Увече, кад сви поспе, тргну се од екоплозије Благојевих „крмача"⁷. Нестају камени мостови. Сутрадан Немци туда не могу да прођу.

— Не брини! Теби ништа неће бити! Ти ћеш бити четник!

— Оћу, браћо, само ме пустите!

Четнички стражар каже да би се све брзо примирило кад би сви били као ми у овој собици.

— Ја признајем: нисам хтео на Чачак. Лежао сам у слами и жени кажем: „Нисам код куће". .. — каже један.

— Педесет шест заробљених Немаца код партизана у Чачку. Ми оеде робови робовима. Па ко је слободан! — додаје други.

Улази један млад сељак и виче: „Ја сам четникГ, а гледа у ноге ових нас да би с некога скинуо обућу. Стражар га тера напоље, а он понавља: „Ја сам четник, имам право да се обујем!"

У Прељини партизани разоружали четнике. После дошли четници и разоружали партизане, онда вођене борбе и опет партизани заробили четнике, који су сада у Чачку.

Кад су чули за разоружавање четничке страже у Чачку, четници из Мрчајеваца су ове магацине хране најпре опљачкали па тек после разоружали партизане који су пролазили варошицом.

Чича Бурођић, који је дао волове у Мрсаћу за топ, нудио је новац војницима да би му вратили волове. Сада, кад су његови волови превлачили топ за Краљево и са Краљева, дошао мени, не знајући да сам у затвору, и тражи по стоти пут волове. Његови волови заробљени и сад су негде у Чачку.

У овом затвору заступамо линију слоге Срба и борбе против Немаца и ових петоколониша. Људи полако усвајају наша излагања. .. Једно јутро док доручкујемо улази рањеник мрка погледа и још с врата почиње:

— Ко си ти? ... Ћути, убијате ви наше! ... Сад ћу да ти оручим у трбу' — хвата се за револвер...

Ми настављамо доручак и разговарамо полако, озбиљно и мирно. Мало после рањеник овакога од нас зове побратимом и одлази веело.

Прозорима прилазе црне шамије. Једној је син умро. Другој у рату погануо. Трећој стрељан као комуниста, Четвртој погикуо од њенота знанца. Црне шамије прилазе, вљуре и хучу.

— Ко би то могао омирити, постао би светац!

Пошто су скршили обруч око Чачка, партизани су понудили размену заробљених. Стигао је и командант четничког мрчајева/чког одреда. И њега су партизани били заробили. Стижу и многи други, све до увече. Четници ништа не узвраћају — нас не пуштају.

Неке сељанке причају да су четнички официри из својих топова тукли тако вешто да су погађали своје војнике...

Ђоко МИЛОВАНОВИЋ